

Széchenyi életmű – CD-n

Gróf Széchenyi István minden írása

CD kiadvány. Logod Bt. Budapest, 2001.

A 19. század magyar történetével foglalkozó kutató vagy a téma iránt érdeklődő olvasó nagy örömmel veszi kezébe a Logod Bt. által megjelentetett, gróf Széchenyi István életművét tartalmazó CD lemezt. Napjainkban a reformkor és különösen Széchenyi István személyisége ismét a reflektorfénybe került. A nemes gróf életét bemutató szakirodalmi, irodalmi és filmművészeti alkotások mellett, a modern technika jóvoltából ismét a nagyközönség rendelkezésére áll a hatalmas életmű szinte teljes egésze. A Magyar Történelmi Társulat szervezésében, az 1930-as években megjelent, Gróf Széchenyi István összes munkái címet viselő ambiciózus vállalkozása után az életműnek csak egyes elemei láttak napvilágot. A múlt századi kiadás napjainkban már szinte beszerezhetetlen, ezért a nagyközönség számára igen nehezen hozzáférhető. Csak keveseknek adatik meg az a szerencse, hogy a sorozat köteteit otthoni vagy munkahelyi könyvespolcán tudhatja. A CD-n való megjelentetés ezért is számít napjaink forráskiadásának szinte felbecsülhetetlen eszközének. Emellett a digitális adattárolás és feldolgozás eddig nem tapasztalt lehetőségeket nyújt a forrásanyag kezelése, használata terén. A modern technika radikálisan lecsökkentette a forrásgyűjtemények megjelenési költségeit, ezáltal lehetőség nyílik arra, hogy a múlt klasszikus kiadványai ismét hozzáférhetővé váljanak, valamint a legújabb forrásfeltáró munkálatok eredményei is eljussanak a történész társadalomhoz és az érdeklődő közvéleményhez.

A CD-t elkészítő munkaközösség arra törekedett, hogy az életmű szinte teljes egészét (a kiadó bevezetője szerint 99%-át) felölelő forráskiadványt készítsenek. A munka teljességre törekedve tartalmazza Széchenyi

könyveit, naplóit, beszédeit, cikkeit, leveleit. A szerkesztők a forrásokat az eredeti nyelven közlik és elektronikus kapcsolódási pontok segítségével lehetővé teszik a magyar fordítás/fordítások párhuzamos hozzáférhetőségét. A kiadvány az írott források mellett gazdag képanyagot tartalmaz (Széchenyihez kapcsolódó személyek, tárgyak, épületek, kiadványok stb.), valamint megtalálható rajta Szentkirályi Elemér: Kalauz Széchenyi István megismeréséhez, és Körmenydy Kinga: A Széchenyi-gyűjtemény című műve is. A digitális adattárolás lehetőséget nyújt a szavak, összetett kifejezések, esetleg egybekapcsolódó gondolatok keresésére, ezzel nagymértékben megkönnyíti a felhasználó munkáját.

A Széchenyi munkák közlési módján látható, hogy a szerkesztőbizottság az első munkafázis eredményét tette közzé. Egyelőre még nem került sor a különböző állapotban lévő szövegrészek egységesítésére. Egyes munkák precíz kritikai kiadások (ez az életművel foglalkozó kutatók eddigi munkáját dicséri), mások azonban megmaradnak az egyszerű szöveggözlés szintjén. Természetesen óriási munkát fog jelenteni az egységes jegyzetapparátus elkészítése, de a kiadó ígérete szerint a munka nem marad abba, és a kritikai kiadás is el fog készülni.

A CD bevezetőjeként, mellékleteként a szerkesztők egy kis kézikönyvet is készítettek, melyben nyomtatott formában is közreadták az egyes munkákhoz írott bevezetőiket. Ez a füzet megkönnyíti az adatbázisban való eligazodást, és közli a legfontosabb információkat az életmű egyes darabjairól, csoportjairól. A bevezetőben talán célszerű lett volna minden egyes fejezet írójának bemutatni az adott forrás sajátosságait, feldolgozottsági szintjét, első megjelenése óta elvégzett munkát és kijelölni irányokat további munkálatokra. Emellett a digitális változatban talán hosszabb tanulmá-

nyokat is lehetett volna közölni egy-egy jelentősebb Széchenyi műről.

Ha a CD-t behelyezzük a számítógépünkbe és elindítjuk a programot, akkor először egy bevezető képpel találkozunk, ahol közvetlen kapcsolatot találhatunk a Napló német és magyar nyelvű változataihoz, a levelezéshez, a képanyaghoz és a bibliográfiákhoz. Ez a grafikus felület megkönnyíti a CD használatát. Az alaposabb ismerkedés azonban vagy számítógép-felhasználói tapasztalatot, vagy a sűgő menüpont figyelmes áttanulmányozását igényli. Ezzel a technikai kérdéssel nem kívánunk foglalkozni, hiszen ezt minden olvasónak önmagának kell kitapasztalnia.

E rendkívül jelentős forráskiadás erényei mellett ugyanakkor nem tekinthetünk el annak hiányosságaitól, a jobbító szándék jegyében. Az egyik legzavaróbb probléma, mint már említettük, a jegyzetelés terén található. A Napló különböző változatainak tanulmányozása során például a következőkkel találkozhattunk: a különböző kiadások különböző jegyzeteket fűznek a szöveghez, ezeket természetesen a megjelentetés során nem lehet összevonni, de meg kellett volna találni a lehetőséget arra, hogy a jegyzetek között is átjárható legyen a szöveg. A jelenlegi állapotban, ha az eredeti német változatot olvassuk, akkor Viszota Gyula jegyzeteit tanulmányozhatjuk, a magyar nyelvű viszont az Oltványi-féle válogatáshoz vezet az olvasót, ahol szintén külön jegyzeteket találunk. A két szövegben nincs megjelölve, hogy a másik közlő hova tűzött be jegyzeteket. Emellett további problémát jelent az olvasó számára, hogy nem egyértelmű kik a szöveghez tartozó jegyzetek szerzői. Természetesen jelen állapotban a jegyzetek az eredeti forrásközlőhöz tartoznak, de valószínű, hogy a szerkesztők a továbbiakban önálló jegyzetekkel látják el a munkát, ekkor azonban az utalások, a jelen formát alkalmazva, menthetetlenül öszszekavarodnak. További problémát jelent, hogy a jegyzeteket nem számozták meg, csupán egy megnyíló ablakban lehet őket megtekinteni. Célszerű lenne ezeket a szövegek végén számozva is megjeleníteni, hiszen a jegyzetapparátus önmagában is fon-

tos információkat hordoz és jelenlegi állapotában a szöveg minden egyes kapcsolódási pontját meg kell nyitni ahhoz, hogy őket megtekinthessük. A legsajátosabb jegyzettípus az, amely csupán az idegen nyelvű szövegrész nyelvére utal (például: latin, francia stb.) a mondatok, szavak fordítása pedig igen gyakran elmarad. Természetesen, a forráskiadás szabályaihoz alkalmazkodva nem lenne fontos minden idegen kifejezést lefordítani, de következetesen kell eljárni: vagy mindent fordítunk, vagy semmit. Az egyik ilyen szöveg a „Politikai programtörvédek”, mely 1990-ben is megjelent, és ebben a viszonylag friss alapmunkában sem végzett a közlő megfelelő, egyértelmű jegyzetelést.

A következő problémacsoport a megjelenítéshez kapcsolódik. Ha megnyitjuk a CD adattárát a különböző művek egymás után következnek, nincsenek egymástól elkülönítve. Sokkal megfelelőbb lenne, ha például a *Hitelre* kattintva külön ablakban jelenne meg a munka, és így könnyebben lehetne kezelni azt. A CD nagy része reprint kiadásnak tekinthető, de jelen állapotban tudományos hivatkozásra nem alkalmas, hiszen valamilyen ismeretlen okból nincsen oldalszámozva; sem az eredeti kiadások oldalszámait, sem az új kiadás oldalszámait nem találhatjuk meg. Ebben az esetben pedig, ha kikeresünk egy forrásrészletet, és azt egy tanulmányban akarjuk szerepeltetni, elő kell vennünk egy nyomtatásban is megjelent változatot, hiszen csak annak segítségével tudjuk elkészíteni pontos jegyzetünket. Ezt a hibát, amely azonban nemcsak erre, hanem minden, a kiadónál megjelent CD-re igaz, feltétlenül ki kell küszöbölni.

Hasonló problémákkal találkozunk Széchenyi István leveleinek közlésekor. Egyrészt az újonnan megjelentetett leveleknek nincs megjelölve a forrása, másrészt pedig egymás után, időrendben találjuk meg a leveleket. Talán célszerű lett volna egy tematikus csoportosítást is mellékelni, melyben a címzett, a tárgy stb. alapján lehetne kutatni a hatalmas anyagban. A CD gazdag képanyagot tartalmaz, sajnos azonban a forrásmegjelölések itt is hiányoznak és a ké-

peknek nincs semmilyen csoportosításuk. Így csupán az összes kép egymás utáni áttekintésével tudjuk kiválasztani a számkra megfelelőt. A csoportosítás és a forrásmegjelölés mellett még egy javaslatunk lenne a következő megjelenéshez: a különböző munkákat el lehetne látni kapcsolódási pontokkal; ha a képanyagban szerepel a szövegrészhez tartozó elem, akkor a kettőt össze lehet kapcsolni, és a szövegre kattintva megjelenne a kívánt fotó (például a Hitel címére kattintva megjelenne a Hitel címlapja).

Megjegyzéseink jelentős része technikai jellegű. Úgy érezzük, hogy ebben az új megjelenési formában a történészeknek és az informatikusoknak együtt kell kidolgozniuk azon formát, mely megfelel a történetírás szabályainak és technikailag is kivitelezhető. Mint minden úttörő vállalkozá-

son, ezen a CD-n is meglátszik a járatlan út bizonytalansága. De a kutatás, publikálás, forrásközlés legnagyobb lehetőségeit éppen ez a forma, ez az új út biztosítja. Így tud kitörni tudományunk világa a fojtogató anyagi nehézségek közül. Természetesen ehhez még sok előítéletet kell leküzdeni. Minden megjegyzés ellenére, nem győzzük méltányolni azt a szándékot, melynek révén ismét a könyvesboltok könyvespolcain – pontosabban CD kínálatában – láthatjuk a „legnagyobb magyar” munkásságát. Sok kitartást kívánunk a szerzőknek hatalmas munkájuk véghezviteléhez, a kiadónak pedig vállalkozó kedvet az újabb forráskiadványok megjelentetéséhez.

Pap József